

نگارش هم

نگاهی به کتاب

علی خوشه‌چرخ آرانی

مدرس دانشگاه و دبیر ادبیات فارسی آران و بیدگل

چکیده

انشا و نگارش و خلق یک متن یکی از کامل‌ترین شیوه‌های یادگیری نوشتن و در واقع، هنری است که جنبه‌ی مهارتی دارد و از نیازهای اصلی و اساسی در جامعه‌ی امروزی محسوب می‌شود. دیر زمانی بود که این درس، خلاقیت و اثربخشی و جایگاه اصلی خود را از دست داده بود و به درسی خسته‌کننده و ملال‌آور تبدیل شده بود اما در دو سه سال اخیر، نگرش به این موضوع اصلی و محوری تغییر یافته و آثاری با رویکرد مهارت‌های نوشتاری و نگارش در حوزه‌ی کتاب‌های درسی تولید شده است. این مقاله کوتاه بر آن است که پس از بیان ویژگی‌های دوره‌ی تحصیلی متوسطه دوم، اهمیت نگارش در این دوره و مشکلات پیشین و امروزین نگارش را روشن سازد و در ادامه، در حد توان به بررسی و کالبدشکافی قسمت‌های مختلف این کتاب بپردازد.

کلیدواژه‌ها: نگارش، انشا، مهارت‌های نوشتاری، معلم، دانش‌آموز

مقدمه

گاهی مشاهده می‌کنیم که تحصیل‌کردگان ما که سال‌های سال در مدرسه، دبیرستان و سپس دانشگاه، فارسی خوانده‌اند و ساعات نگارش را سپری کرده‌اند، توانایی ندارند که از زبان فارسی و ابزار نگارش برای بیان مقاصد خود استفاده کنند. در چنین شرایطی، افسوس می‌خوریم و فکر می‌کنیم که ای کاش در کلاس‌های نگارش به

جای موضوعات کلیشه‌ای و تکراری، مهارت‌های نوشتاری و نگارشی را می‌آموختیم و امروز می‌توانستیم از این مهارت‌ها که مورد نیاز همه‌ی اقشار جامعه هم هست، استفاده کنیم. متأسفانه ما در زمینه تدریس نگارش وضع خوبی نداشته‌ایم. حتی در آموزش و پرورش نیز بیشتر دبیران خوب و صاحب نام ادبیات فارسی به تدریس انشا گرایش ندارند و عمدتاً خواهان آموزش دستور، متن شعر و یا آرایه‌های ادبی به دانش‌آموزان هستند. این نگاه در کنار بی‌تأثیر بودن موضوع انشا در کنکور و آزمون‌های ورودی مؤسسات آموزش عالی باعث شده است که انشا و نگارش و حتی تمرین‌های نگارش مغفول بماند.

در این میان، باید یادآور شد که امروزه خاطره‌نویسی، گزارش‌نویسی، نوشتن نامه اداری و دیگر مهارت‌های نوشتاری، بخشی از مهارت‌های مورد نیاز انسان است. ممکن است در زندگی امروزی، یک دانش‌آموز هیچ‌گاه با بعضی از کلمه‌ها و یا شعرهای دشوار فارسی برخورد نکند و آن‌ها چندان به کارش نیایند اما پیوسته به نوشتن نیاز دارد. ضرورت نوشتن نامه برای یک دوست، یک تقاضا نامه اداری و حتی مطالب ادبی و مقالات تحقیقی در دوره‌های تحصیلی بالاتر نشان می‌دهد که همه به نوشتن نیاز دارند و این موضوع تصدیق‌کننده جایگاه ارزشمند کتاب نگارش است.

الف) پیش‌گفتار

واژه «انشاء» از ریشه «نشأ» و مصدر باب افعال

از این زمان
به بعد، بخش
بزرگی از
ارتباطات
دانش آموز در
خارج از مدرسه
از طریق نوشتن
فراهم خواهد
آمد؛ ضمن
اینکه دانش آموز
با انشا و
نگارش می تواند
آموخته های
خود را ترکیب
کند و اثری نو
به وجود آورد
که خودش و
دیگران از آن
لذت ببرند

از «انشاء - ينشأ - انشاء» (المنجد- ذیل واژه) به معنای پرورش دادن، بزرگ کردن، ایجاد کردن و به وجود آوردن است (فرهنگ فارسی معین - ذیل واژه) و اسم فاعل آن «منشی» به معنای نویسنده خلاق و زبردست است. این واژه و مشتقات آن ۱۵ مرتبه در قرآن کریم ذکر شده ولی واژه خاص «انشاء» یک مرتبه در سوره واقعه آیه ۳۵ نقل شده است (رامیار، ۱۳۸۰ : ۵۸). معادل انگلیسی آن نیز (writing) و (composition) است. آنچه امروزه فن نگارش نامیده می شود، همان ایجاد کلام و سخن و آفرینش متن است و آن به طور عام شامل هر متنی است که انسان به وسیله آن بتواند خواسته های خود را روی کاغذ بیاورد. به عبارت دیگر، «نگارش مرحله خلاق و فعال ذهنی است که خود هدف غایی آموزش مهارت نوشتن به شمار می رود و تمامی مراحل قبلی نوشتن، اعم از رونویسی، کلمه سازی و جمله سازی، در واقع مقدماتی هستند که انسان را برای نگارش خلاق و کارآمد و کارساز مهیا می سازند. در برنامه ریزی آموزشی نیز نقش مهارت نگارش این است که دانش آموز فرصت های لازم را برای یادگیری مهارت های متنوع نگارش همچون توصیف، خاطره نویسی و نامه نگاری در دوره ابتدایی و گزارش نویسی، زندگی نامه نویسی، سفرنامه نویسی، نامه های اداری و قراردادهای و ... کسب نماید» (زندى، ۱۳۸۵ : ۱۶۰).

این مهارت ها در کتاب نگارش دهم در قالب های گوناگون و دروس مختلف از جمله عینک نوشتن، نوشته های عینی و ذهنی، نوشته های گزارش گونه، جانشین سازی، سنجش و مقایسه و ناسازی های مفاهیم و نوشته های داستان گونه، با ظرافت و دقت خاصی بررسی و ارائه شده اند. در این میان، نکته قابل تأمل این است که تمرین این مهارت ها نیازمند یک عزم همه جانبه است؛ یعنی اگر مسئولان آموزشی و دست اندرکاران برنامه ها، دروس را به خوبی تدوین نمایند و رهنمودهای جامعی برای اجرای آن ها ارائه کنند و معلم و دانش آموز از وظایف و تکالیف خود آگاه شوند و پیش بینی های لازم را برای رسیدن به اهداف و نتایج مورد نظر به عمل آورند و بتوانند وظایف و تکالیف خود را به درستی و با کیفیتی عالی انجام دهند، نتایج این فرایند فراوان خواهد بود. ضمن اینکه باید همکاران و دست اندرکاران با ویژگی ها و شرایط دوره تحصیلی متوسطه دوم

آشنا باشند. در ادامه به چند ویژگی برجسته این دوره تحصیلی اشاره می شود.

ب) ویژگی های دوره تحصیلی متوسطه دوم

با توجه به اینکه دوره تحصیلی متوسطه دوم بسیار حساس و مهم است، برنامه ریزی درسی باید در این دوره براساس و در جهت رشد فراگیرندگان در ابعاد گوناگون صورت گیرد. در این دوره، آهنگ رشد جسمی فراگیرندگان بسیار سریع است. از این رو، باید از ترتیب دادن فعالیت هایی که انرژی زیادی می طلبند پرهیز شود. همچنین، با توجه به اینکه جوان در این دوره وارد مرحله تفکر انتزاعی می شود، لازم است با مشغول کردن ذهن دانش آموز با موضوعات درسی مختلف، فرایند و شرایط جدید برای او فراهم آید. بنابراین، دوره متوسطه دوم از چند جهت حائز اهمیت است که باید در تألیف کتاب نگارش مورد توجه قرار گیرد. این دوره، دوره انتقال از محیط ساده ابتدایی و نیمه ساده راهنمایی به محیط پیچیده متوسطه دوم است و از نظر تنوع دروس و تنوع دبیر و چگونگی محاسبه نمرات نوبت های اول و دوم با آن دوره ها تفاوت های قابل ملاحظه ای دارد. دانش آموزان این دوره را جوانان تشکیل می دهند که به لحاظ ماهیت زیست محیطی - اجتماعی و عاطفی و روانی ویژگی های متفاوتی دارند. تفکر انتزاعی دانش آموزان که در دوره متوسطه اول (راهنمایی) شکل گرفته است در این دوره تکامل می یابد و ارائه موضوعات درسی و شیوه های آموزشی به آنان، نسبت به دوره های قبلی تفاوت بارز و قابل توجهی پیدا می کند و با انتخاب رشته تحصیلی زمینه بروز استعداد های عمومی شان فراهم می گردد. بنابراین، مؤلفان کتب نگارش، باید با ظرافت و دقت محتوا و مضمون هر درس را به گونه ای طراحی کنند که دانش آموزان با رویکردهای مهارتی، مطالب را بیاموزند و دغدغه کنکور و بی تأثیر بودن این کتاب، از ارزشمندی آن نکاهد.

ج) اهمیت نگارش در دوره متوسطه دوم

نوشتن فعالیت ذهنی بسیار پیچیده ای است که به مراتب از خواندن دشوارتر است. این مهارت در گرو خلاقیت ذهنی و مستلزم تخیل و تفکر و رشد و فهم آدمی است. مهارت نوشتن با ذهنیت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نگارش (۱)

شاخه نظری - کلاس نهم ها

پایه نهم

دوره دوم متوسطه

۱۳۹۵

و خلاقیت ذهنی و تصویرسازی و صحنه‌آفرینی ارتباط دارد که این موضوع هم در کتاب نگارش دهم با ظرافت خاصی مورد توجه قرار گرفته است. نگارش از نظر کاربردی در زندگی دانش‌آموزان - مخصوصاً در دوره متوسطه دوم که مقدمه ورود به دنیای خارج از مدرسه است - نقش بسیار مهمی دارد؛ زیرا از این زمان به بعد، بخش بزرگی از ارتباطات دانش‌آموز در خارج از مدرسه از طریق نوشتن فراهم خواهد آمد؛ ضمن اینکه دانش‌آموز با انشا و نگارش می‌تواند آموخته‌های خود را ترکیب کند و اثری نو به وجود آورد که خودش و دیگران از آن لذت ببرند. نگارش می‌تواند به دانش‌آموز نیروی ابتکار و ابداع بدهد. او به وسیله نوشتن از استعدادهای نهفته خود اطلاع حاصل می‌کند و استعدادهای بالقوه خویش را شکوفا می‌سازد.

د) مشکلات امروزی نگارش

یکی از مشکلات فرهنگی امروز جامعه ما این است که بسیاری از دانشجویان و دانش‌آموزان و تحصیل‌کردگان به رغم داشتن مدرک تحصیلی بالا، نمی‌توانند حتی چند سطر ساده درباره موضوعی بنویسند و اگر از آن‌ها بخواهید که مثلاً یک نامه اداری یا صورت جلسه بنویسند، گویی کار بسیار سختی بر دوششان گذاشته‌اید. در مدرسه هم اگر از دانش‌آموزان بخواهید موضوعی را در کلاس و در حضور معلم بنویسند، بلافاصله بهانه می‌آورند که در کلاس فرصت و فضا و حس و حال نوشتن وجود ندارد. این حقیقتی انکارناپذیر است که بقای فرهنگ و حتی وحدت ملی ما مرهون

حفظ و بقای زبان فارسی است و بقای زبان فارسی وابسته به این است که این زبان بتواند به صورت یک زبان زنده و در همه وجوه زندگی ما ایرانیان به کار رود. امروزه توانایی خواندن و نوشتن فعال فضل محسوب نمی‌شود بلکه یکی از شروط اصلی و اساس زندگی اجتماعی است. قطعاً توجه ویژه به مقوله نگارش در دو دوره متوسطه اول و دوم، که هم‌زمان با تولد کتاب‌های نو پدید و نو ظهور است، ناشی از این نیاز دانش‌آموز امروزی است. توجه مسئولان و مؤلفان به این مقوله ارزشمند و پرورش توانایی نگارش دانش‌آموزان، سزاوار سپاس بسیار است. آن‌ها با نگرشی جامع یادآور شده‌اند که نگارش به‌عنوان آموزش زبان و تمرین درست‌نویسی، تمرینی برای تخیل خلاق و آفرینش ادبی - هنری و نیاز جامعه امروزی و ابزاری برای آموزش مسائل سیاسی و اخلاقی و اجتماعی و فرهنگی است اما با توجه به موارد ذکر شده، باز هم مشکلاتی در نگارش دانش‌آموزان وجود دارد که برای مثال می‌توان به کمبود گنجینه لغات آنان، مشارکت نکردن دانش‌آموزان در مجالس سخنرانی و گردش‌های ادبی مرتبط با درس نگارش، تطابق نداشتن بعضی از موضوعات انشا در کتاب‌ها با سن و فهم و علاقه دانش‌آموزان، ناتوانی دانش‌آموزان در تبدیل افکار و اندیشه‌های درونی به زبان مکتوب، خطاهای نگارشی و دستوری استفاده نکردن از علائم سجاوندی به گونه صحیح و ... اشاره کرد. علاوه بر این‌ها، یکی از معایب آموزش نگارش این است که اکثر همکاران و حتی دانش‌آموزان، انشا و نگارش را درسی احساسی و عاطفی تلقی کنند و آن را بیشتر با تخیل مرتبط می‌سازند و بر این اساس، داستانهایی نویسی، گزارش نویسی و حتی نوشتن مقالات علمی را جزء نگارش محسوب نمی‌کنند؛ در حالی که نگارش باید یک وسیله ارتباط جمعی و در خدمت اطلاع‌رسانی باشد. به عبارت دیگر، اگرچه نوشته‌های آکنده از صنایع لفظی و معنوی و بهره‌گیری از ابزار تخیل بسیار نیکوست، باید بپذیریم که نگارش جلوه‌گاه مفاهیم و معلومات و نیازهای بشری است و به همین جهت است که در کتاب نگارش، میزان پیشرفت را بر عهده معلم و دانش‌آموز نهاده‌اند.

ه) نگارش در گذشته:

(۱) موضوعات کلیشه‌ای: تا قبل از تدوین کتب جدید، برخی از معلمان و همکاران محترم چندین

تعیین جا برای موضوعات نگارش در کتاب توجیهی ندارد و به نوعی باعث ایجاد اختلاف بین دانش‌آموز و معلم می‌شود

**بخش‌های
هنجار نوشتن
به دلیل قرار
گرفتن در
زنجیره گوناگون
فعالیت‌ها،
نامفهوم بودن
بعضی از مطالب
وناکافی بودن
اطلاعات،
کارایی شایسته
و وابسته‌ای
ندارند و
به نظر می‌رسد
به بازنگری
نیازمندند**

موضوع تکراری را در ذهن داشتند و هر وقت می‌خواستند موضوعی برای نگارش دانش‌آموزان انتخاب کنند، به همان بایگانی کوچک ذهن مراجعه و یکی از موضوعات همیشگی را بدون توجه به سن و دوره تحصیلی تکرار می‌کردند. گاهی هم به دلیل به یاد نیاموردن موضوع، آزادی را انتخاب می‌کردند. خوشبختانه این معضل بزرگ در کتاب‌های جدید حل شده و موضوع برای همکاران و دانش‌آموزان از پیش مشخص و محدوده آن نیز معین گردیده است

۲) نگاه نادرست مدیران به درس نگارش

یکی از راهکارهای عملی حل مشکل برنامه‌ریزی مدیران در آغاز سال تحصیلی، فدا کردن درس انشا و نگارش بود. علاوه بر این، گاهی با وجود دبیران تخصصی ادبیات، درس انشا و نگارش به دبیران غیر متخصص واگذار می‌شد که خوشبختانه این معضل هم با تخصصی شدن کتاب نگارش حل شده است. گفتنی است که در صورت وجود چنین نگاه نادرستی، ضربات جبران‌ناپذیری به پیکره این درس مهارتی نوپا وارد خواهد شد.

و) کالبدشکافی کتاب نگارش دهم (۱)

کتاب نگارش دهم (۱) از هشت درس تشکیل شده است که با درس «پرورش موضوع» شروع و به «نوشته‌های داستان‌گونه» منتهی می‌شود. در اکثر دروس پس از بیان موضوعات عینی، به موضوعات ذهنی پرداخته می‌شود و کار در قالب موضوعاتی همچون جانشین‌سازی، سنجش و مقایسه، ناسازی معنایی یا تضاد و مفاهیم ادامه می‌یابد.

۱. ساختار درس

در این کتاب هر درسی به چهار بخش تقسیم شده است:

* متن درس که به گونه‌ای مستقیم و در قالب ارائه اطلاعات مطرح می‌شود.

* غیرمستقیم در قالب‌هایی همچون داستان، خاطره، حسب حال، مقاله، گزارش.

نکته در خور توجه این است که در اکثر دروس، دست معلم و دانش‌آموز برای انتخاب موضوع باز گذاشته شده است و آن‌ها می‌توانند بر اساس سلاقی، علاقی، دقایق و ظرایف خود و با توجه به آموخته‌های درسی و همچنین تمرین فعالیت‌های پیشین، چند سطر بنویسند و این، به‌راستی از مزایا و برجستگی‌های کتاب مذکور است، کتاب در سال جاری، انشا و نگارش را به دو گروه عینی و ذهنی تقسیم می‌کند و نوشته‌ای را عینی می‌داند که در آن، اساس کار بر مشاهده و تجربه باشد و نویسنده به روش‌های عملی و عینی هر چیزی را همان‌طور که هست وصف کند؛ نه آن‌طور که باید و یا می‌تواند باشد. در نوشته‌های ذهنی کار نویسنده استنتاج و قیاس و وجدان اخلاقی است. در این نوشته‌ها، نویسنده هر چیزی را همان‌گونه که باید باشد یا شایسته است دگرگون شود بیان می‌کند و به سود و زیان و نیکی و بدی اثرش و تأثیر اجتماعی آن در خواننده بسیار توجه دارد و سعی می‌کند که برای جامعه سودمند باشد. با توجه به تجربه دانش‌آموزان در دوره متوسطه اول، که سود و زیان جامعه برای آنان مفهومی دیگر دارد. و اغلب از نوشتن در این زمینه‌ها باز می‌مانند و یا دچار گمراهی می‌شوند، یکی از بزرگ‌ترین محاسن کتاب نگارش سال دهم این است که به دو مقوله عینی و ذهنی توجه ویژه دارد و در کنار بیان موضوعات توصیفی و عینی، اعم از شهر ما، خانه ما، کلاس ما در کتاب‌های پیشین، در این دوره با مقوله ذهنی به بیان موضوعات اخلاقی در قالب‌های مثل نویسی و حکایت‌نگاری و ... توجه ویژه کرده است. این نکته هم درخور توجه است که با عنایت به تأکید همکاران محترم بر نگارش متون تولیدی در دفتر، به نظر می‌رسد تعیین جا برای موضوعات نگارش در کتاب توجیهی ندارد و به نوعی باعث ایجاد اختلاف بین دانش‌آموز و معلم می‌شود.

۳) هنجار نوشتن

بخش‌های هنجار نوشتن با هدف رفع خطاهای نوشتاری و دستوری در نگارش تدوین شده‌اند. این مطلب در عین مبهم بودن، در لابه‌لای مطالب هر درس ناپیداست و هیچ تمرینی برای تکرار و ممارست ندارد. بنابراین، چنان‌که یکی از دروس با عنوان هنجار نوشتن تدوین می‌شد، بسیار بهتر بود و یا حداقل تلاش می‌شد که مطلب مورد

۲) کارگاه نوشتن

فعالیت نخستین هر درس است که با هدف تقویت توانایی تشخیص طراحی شده است. این بخش از متن کتاب، نگارش را از مبحث ارزشیابی محض سال‌های قبل بیرون می‌آورد و آموزش را به‌عنوان موضوعی تازه مطرح می‌سازد. در ادامه این بخش، متن تولیدی دانش‌آموز جای می‌گیرد.

اشاره در هنجار نوشتن به نوعی با مقصود موضوع هر درس ارتباط داشته باشد. به عبارت دیگر، بخش‌های هنجار نوشتن به دلیل قرار گرفتن در زنجیره گوناگون فعالیت‌ها، نامفهوم بودن بعضی از مطالب و ناکافی بودن اطلاعات، کارایی شایسته و بایسته‌ای ندارند و به نظر می‌رسد به بازنگری نیازمندند.

۴) حکایت‌نگاری

هدف از حکایت‌نگاری‌ها، ایجاد مهارت نوشتن و تبدیل زبان حکایت به زبان فارسی معیار امروزی و بازنویسی مطلب به زبان ساده است. این بخش بر تنوع مطالب، آمیختگی باورها و هنجارهای اجتماعی، همچنین آموزش مسائل اخلاقی و اجتماعی و دعوت به فضایل اخلاقی، انسانی، اجتماعی و فرهنگی جامعه تأکید دارد

۵) مثل‌نویسی

مثل‌نویسی، همان بازآفرینی و گسترش دادن و افزودن شاخ و برگ به اصل نوشته است. این گونه نوشتن در تقویت بیان، زیبا شدن نوشته، افزایش قدرت سخنوری و نویسندگی بسیار مؤثر است و به گونه‌ای جای خالی طنز را در کتاب پر کرده است.

۶) شعرگردانی

شعر گردانی‌ها با هدف نوشتن اجزا و عناصر و تبدیل خوب اندیشیدن و ایجاد فرصت برای تفکر و تقویت آموزه‌های ادبی به نثر معیار است. نکته قابل توجه اینکه بعضی از شعرگردانی‌ها و از جمله نمونه صفحه ۵۵ برای دانش‌آموز سخت و دیرپاب است و یا حداقل فهم اولیه و یافتن ارتباط با متن به تأمل بیشتر نیاز دارد.

۷) سنجه‌های ارزیابی و ارزشیابی یک متن تا پیشین هیچ معیار شخصی مناسبی برای ارزیابی انشا و نگارش دانش‌آموزان وجود نداشت. دبیران انشا نیز گاهی بدون توجه به نوشته و کیفیت آن، نمره‌ای را در دفتر می‌نگاشتند؛ در حالی که در طول سال‌های اخیر و در کتاب نگارش سال دهم، براساس موضوع و کیفیت و حتی توجه به مقوله املا و خط و زیبایی و دیگر سنجه‌ها، نمره دانش‌آموزان ثبت و اعلام می‌شود. در بخش گزارش عملکرد توصیفی، نقاط ضعف و قوت و دلایل کسر نمره و همچنین راهنمایی‌های

لازم برای تصحیح انشا براساس آموخته‌های هر درس مشخص شده و این مورد به نوعی مشکل سلیقه شخصی در نمره نگارش را هم حل کرده است.

پیشنهادها

۱) کتاب نگارش ۱ سال دهم با «ستایش» شروع و با «نیایش» به پایان می‌رسد که با عرف ادبی ما سازگاری دارد و دارای صبغه و پیشینه‌ای بسیار کهن در آثار ادبی ماست ولی چنانچه ساختار عبارت‌ها به گونه‌ای بود که در آغازین جملات، موضوع کتاب را در ذهن فراگیرنده تداعی می‌کرد و به نوعی براعت استهلال را رعایت می‌نمود، مناسب‌تر بود.

۲) با عنایت به نوپدید بودن کتاب نگارش سال دهم ۱، لازم بود شمه و خلاصه‌ای از آموخته‌های دانش‌آموزان در دوره متوسطه اول و در قالب یک درس و یا بخشی از درس اول ارائه می‌گردید.

۳) به نظر می‌رسد که بین دروس کتاب نگارش و متون کتاب‌های فارسی ۱ تناسب و همخوانی کمتری وجود دارد؛ به گونه‌ای که همکاران معتقدند بین مهارت‌های خوانداری و نوشتاری شکاف ایجاد شده است.

ح نتیجه

۱) نگارش در سال‌های تحصیلی دوره متوسطه دوم باید به گونه‌ای آموزش داده شود که دانش‌آموز یقین حاصل کند که کسب این مهارت در زندگی آینده‌وی تأثیر مستقیم دارد.

۲) در کلاس نگارش، نقش معلم تسهیل‌کنندگی و راهنمایی است نه انتقال دادن موضوع به دانش‌آموز.

۳) انشا باید به صورت تلفیقی از دروس املا، فارسی و حتی آرایه‌ها تدریس شود، نه به عنوان یک درس محض؛ بنابراین، از آنجا که یکی از اهداف نگارش کشف استعدادها و نهفته دانش‌آموزان است، بهتر است آن موضوعات که در اکثر دروس نگارش دهم ۱ آزاد اعلام شده‌اند، به گونه‌ای باشند که ویژگی‌های شناختی، روانی و عاطفی و ... فراگیرندگان را مورد توجه قرار دهند.

۴) در نهایت، در کلاس نگارش به دانش‌آموزان بگوییم که شروع کار نوشتن ممکن است بسیار سخت باشد اما اگر بتوانیم دست به قلم شویم و شروع کنیم، قطعاً ادامه مسیر راحت خواهد بود.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. زندگی، بهین. (۱۳۸۵). روش فعال و زبان فارسی. چاپ هفتم. انتشارات سمت.
۳. معین، محمد. (۱۳۸۲). فرهنگ فارسی معین. چاپ نهم. انتشارات سمت.
۴. رامیار، محمود. (۱۳۸۰). فهرست‌نامه قرآن کریم. چاپ دوم. نشر صابرین.
۵. معلوف، لوفیس. (۱۳۸۲). المنجد. ترجمه محمد بندر ریگی. چاپ چهارم. انتشارات هانف.
۶. گروه مؤلفان. (۱۳۹۴). مهارت نوشتاری (پایه نهم). شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی.
۷. نگارش (۱). شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی.